

CD

Gaetano Donizetti A pária (Il paria) A Musica Rara sorozat legújabb felvétele

2021. január 15-én jelent meg az Opera Rara legfrissebb Donizetti-operafelvétele a Warner Classics kiadásában. A bergamói zeneszerző kétfelvonásos seria operájából mindeddig egyetlen felvétel készült, 2001-ben az olasz Bongiovanni gondozásában, Marco Berdondini karmester irányításával. Az Opera Rara sorozat 26. Donizetti-felvétele 2019 június elején készült, a korábbi művészeti vezető, Sir Mark Elder vezényletével. A főbb szerepeket Albina Shagimuratova (Neala), René Barbera (Idamore), Misha Kiria (Zarete) és Marko Mimica (Akebare) énekli, a Britten Sinfonia és az Opera Rara kórus közreműködése mellett.

A 16. században Indiában játszódó cselekmény hatásos és megindító történet titkolt szerelemről, különböző társadalmi kasztok engesztelhetetlen tilalmairól és vallási intoleranciájáról. A zeneszerző különösen elégedett volt első tragikus kimenetelű operájával, annak ellenére, hogy az mindössze hat előadást ért meg a nápolyi San Carlo Színházban. Több részletét felhasználta későbbi műveiben, de végül soha nem váltotta be azt a fogadalmát, hogy az opera sikertelensége miatt annak bizonyos részeit átdolgozza.

A Pária ősbemutatójára 1829. január 12-én került sor, abban az időszakban, amikor Donizetti a nápolyi királyi színházak igazgatójának tekintélyes posztját töltötte be. A bemutatóra is egy reprezentatív királyi gála alkalmával került sor, ami Roger Parker zenetörténész, a kíséző tanulmány szerzője szerint már önmagában is épp elég okot adott arra, hogy az opera ne érjen el tartós sikert más operaházak színpadán. Nápolyban pedig egyéb szerencsétlen körülmények egybeesése miatt fogadta kelletlenül a korabeli közönség. Ehhez járult továbbá, hogy a darab néhány elemében túlságosan előremutató volt a saját hagyományaiban megrögzött nápolyi hallgatóság zenei ízlésének. Donizetti, aki rendkívüli gondossággal dolgozott első tragikus befejezésű operájának partitúráján, csalódott volt a darab fogadtatása miatt, ugyanakkor teljes mértékben tisztában volt annak értékes voltával, amint ezt bergamói tanárának, Simone Mayrnak hat hónappal később írott levelében kifejtette: „Köztünk szólva, a Pária egyetlen részletét sem adnám az egész *Kenilworthi kastély*-ért”. (Donizetti második tragikus operája, ami viszont sikert aratott). „De így állunk. Különös dolog a sors.”

A Pária egyik legfontosabb jellemzője az egzotikum. A cselekmény az indiai Benares városában játszódik a 16. században. Női főszereplője Neala, a Napisten pap-

Gaetano Donizetti:
Il paria

Opera Rara 2019 ORC60 2
CD

Albina Shagimuratova,
René Barbera,
Misha Kiria,
Marko Mimica,
Britten Sinfonia,
Opera Rara Chorus,
Sir Mark Elder

nője, aki egy bráhma főpap, Akebare leánya. Titokban Idamore hadvezért szereti, aki éppen diadalmasan tér vissza a hódító portugálok elleni győztes háborúból. Idamore menekülő apja, Zarete megtudja, hogy fia Nealát készül feleségül venni és emiatt éktelen haragra gerjed, mert a legfelső kasztba tartozó Akebarét legfőbb ellenségének tartja. Miután Akebare áldását adja a szerelmesekre, Idamore felfedi, hogy ő valójában egy pária fia. A bujkáló Zarete megzavarja a nászmenetet, de elfogják, és Akebare azonnal ki akarja végeztetni. Az ifjú pár azonban közbelép. Akebare viszont hajthatatlan marad, annak ellenére, hogy Idamore azzal fenyegetőzik, ha apja meghal, ő is vele együtt hal. A felindult Akebare ekkor elrendeli mindkettejük kivégzését. Ráadásul leányát is halálba küldi, mert egy pária leszármazottját választotta párjául. Halála előtt Neala és Idamore ismét kinyilvánítja egymás iránti szerelmét, Akebare pedig elégedett, mert egyedül uralkodhat.

A 16. századi India vallási fanatizmusának légköre, amely erős kontrasztot alkot a személyes érzelmekkel, rendkívül inspirálóan hatott Donizetti alkotói képzeletére, kiváltképp a tisztán zenekari részletekben. Ebben a korban még nem volt jellemző az egzotikum iránt az a fokozott érdeklődés, ami a 19. század második felére Európában általánossá vált. Utóbbi eklatáns példája Verdi *Aidája*, vagyis az a törekvés, mi szerint a zeneszerzők a távoli múlt távoli országainak „autentikus” hangzását próbálták meg feleleveníteni. A Pária keletkezése idején az etnográfia divatja még nem hódított, ami azonban egyértelműen felébresztette a zeneszerző kreatív fantáziáját, az az operát túlnyomórészt jellemző természeti környezet: a sűrű palmaerdők, a tágas horizont, és a templomromok, amelyek között a történet játszódik. Donizetti változatos hangszínekkel festi meg a mágikus helyszíneket, olyan zenekari be- és átvezetésekkel, amelyekben az elegáns harmóniákkal váltakozó szövevényes ellenpontot prominens fúvós szólamok artikulálják. Ezek a zenei eszközök olykor naivnak tűnhetnek

Het Teatro San Carlo in Napels naar een gravure uit het midden van de 19de eeuw

A nápolyi San Carlo operaház épülete

a mai hallgató számára, de egyáltalán nem a szó negatív értelmében. Egy példa erre mindjárt az opera nyitójele-
netének néhány első üteme, amelyben „tanult” egyházi
kontrapunkt vezet be a napistenhez intézett himnikus
korált: a dallam valóban egyszerű, a kezdet nem áll
másból, mint emelkedő szekvenciákból, amelyek a nap-
felkeltét hivatottak illusztrálni. A következő jelenet vir-
tuóz trombita-fanárja pedig csírájában már Verdi Aidá-
jának bevonulási indulóját előlegezi meg.

Természetesen a korszak egyetlen operája sem aratott
volna sikert testreszabott szóló-szerepek nélkül. Az
énekes szólamok, Akebare megszólalásaival együtt –
akinek ugyan nincs szólóáriája, de sötét basszusa nélkü-
lözhetetlen az opera vokális egyensúlyának megterem-
tésében –, valóban hatásosak, és egyben annak is
tanúbizonyosságát adják, hogy Donizetti mennyire nyit-
tott volt a vokális virtuozitás drámai lehetőségeinek ki-
aknázása iránt.

Az opera legnagyobb erénye, ami talán a leginkább
megragadja mindazokat, akik először hallják, az együt-
tesekben rejlik. A kórust rendkívül sokoldalúan hasz-
nálja a zeneszerző, és néhány jelenetben szokatlan zene-
kari textúrával párosítja annak érdekében, hogy a
franciák által „couleur locale”-nak nevezett atmoszféra
eleven érzetét keltse.

Dramaturgiáját tekintve A pária a két férfi főszereplő,
Zarete és Idamore konfliktusára épül, mintha az Aida
ellenpárjáról lenne szó, még meglehetősen kezdetleges
formában. Ennek megfelelően a két férfi szólista viszi el
a hátán a felvételt. Zareteként a címszerepet éneklő
grúz bariton, Misha Kiria nyújtja a legsokoldalúbb telje-
sítést, mind vokálisan, mind színészilag. Fiával,
Idamore-ral való összecsapása az I. felvonás végén egy-
szerre támaszt komoly drámai és vokális követelménye-
ket. II. felvonásbeli jelenetében pedig üldöztetésének
történetét meséli el zeneileg árnyaltan, ugyanakkor
mely drámai kifejezőerővel.

A hős hadvezér, Idamore szólamát az ősbemutatón a
rendkívüli magasságokkal rendelkező Giovanni Battis-

ta Rubini adta. Ennek megfelelően az ő képességeihez
igazított szerep maximálisan igyekszik kiaknázni az
énekes híresen flexibilis dallamformálását, valamint
bravúros technikáját a legfelső regiszterben. A rendkí-
vül nehéz szólam már eleve akadály a opera színpadra
állításának. René Barbera derekasan győzi a szólamot,
ami azért hallhatóan nincs tökéletes szinkronban
adottságaival. Kevésbé hősi, mint inkább lírai jellegű te-
norja ezzel szemben maradéktalanul érvényesül a
cantilena részekben.

A taskenti születésű koloratúrszoprán, Albina
Shagimuratova szólaltatja meg az egyetlen jelentékeny
női szólamot, Akebare leányának, Nealának szerepét.
Az ősbemutatón az akkor 29 éves Adelaide Tosi alakít-
totta a figurát, akinek hangja és virtuozitása rutinos
könnyedséggel uralta a szokatlan hangszerelés feletti
szertelen futamokat. Mindez azonban csak egyik olda-
lát tükrözi az énekeső összetett személyiségének. Nyi-
tóáriájának elbeszélése éjszakai rémálmáról arról ta-
nuskodik, hogy képes volt megbirkózni a merészebb
hisztérikus kitörésekkel is. Ez a jelenet sem meríti ki
azonban a szerep támasztotta érzelmi szélsőségeket. Az
első felvonásbeli áriáját követő jelenetben, amelyben
Neala igyekszik megnyugtanni a menekülő Zaretét, a
vonósok és fuvolák által kísért mozarti cantilena új ol-
daláról mutatja meg az énekeső képességeit. Albina
Shagiuratova szerepformálása megfelel az igényes szó-
lam támasztotta követelményeknek. Nem különöseb-
ben egyedi színezetű, világos szopránja rendelkezik a
szükséges mélységgel. Kiművelt koloratúra technikája
mellett pedig hajlékony frazeálással képes érvényre jut-
tatni a cantilena részeket is.

Zarete ellenlábasa, Akebare bráhman főpap, aki a tör-
ténét szerint egyeduralomra próbál törni. Nincs önálló
áriája az operában, de végig ő mozgatja a cselekményt.
A szólamát éneklő fiatal horvát bassz-bariton, Marko
Mimica kellemes színezetű, érett basszushanggal ren-
delkezik, ami a felvétel elején némiképp indiszponált-
nak hat, később azonban eltűnik a fátyolos lebegés és
Mimica dinamikus alakítja a javíthatatlan intrikus
nyugtalanító karakterét.

Sir Mark Elder lendületes tempókkal fogja össze az
együtteseket, és plasztikusan bontja ki a természetfestő
zenék polifon és homofón felületeit, miközben erős
kontrasztokkal rajzolja meg az opera ellentétes karakte-
reit. A Stephen Harris karnagy által betanított énekkar
drámaian követi az események változását és érzékenyen
reflektál a főhősök lelkiállapotára. A kisebb szerepek-
ben Thomas Atkins (Empsaele), és Kathryn Rudge
(Zaide) működik közre.

Összességében igényes, egyenletes színvonalú felvétel
készült Donizetti színpadon szinte sohasem játszott
operájáról, ami illúziót keltően eleveníti meg az egzoti-
kus környezetet festő zenei koloritot és ad képet a zene-
szerző előremutató műfaji újításairól és vokális írás-
módjáról.

Kaizinger Rita